

2018 • MEI

MARIËNBURG

JAAR 35 • 02

MAGAZINE

VAN EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN

BIDDEN TOT MARIA

KLOOSTER EN SAMENLEVING

FIETSEN MET MAATJES

SPEURTOCHT NAAR DE ZIEL

NIETS CADEAU

EEN SOCIAAL BEWOGEN BISCHOP

COL OF ON

MARIËNBURG MAGAZINE VAN
EN VOOR KRITISCH KATHOLIEKEN
IS EEN UITGAVE VAN MARIËNBURG,
VERENIGING VAN KRITISCH
KATHOLIEKEN, EN VERSCHIJNT
VIJF MAAL PER JAAR. OVERNAME
VAN ARTIKELLEN IS TOEGESTAAN NA
OVERLEG MET DE REDACTIE.

© 2018 MARIËNBURG
ISSN1878-8734

WEBSITE

www.marienburgvereniging.nl

REDACTIE

eindredacteur: Arthur van Tongeren

redacteuren:

Leon Goertz

Adrie de Jong

Ad Krijnen

Leo Le Large

Jacques van Leeuwen

REDACTIE-SECRETARIAAT

Lidy Verdegaal

redactie@marienburgvereniging.nl

VORMGEVING

N-ything Design, Boxmeer

DRUK

Rekafa drukkers, Venlo

LIDMAATSCHAP / ABONNEMENT

Lidmaatschap van Mariënburg inclusief
abonnement op Mariënburg Magazine:

€ 35,- per jaar.

Abonnement zonder lidmaatschap:

€ 25,- per jaar.

Proefabonnement: 3 nr's voor € 15,-

Losse nummers: € 5,-

Aanmelden bij het secretariaat of via de
website.

IBAN: NL77 RABO 0329 9215 68

BIC-code: NLRABO2U

Mariënburg is ANBI erkend.

BESTUUR MARIËNBURG

Harrie van den Akker, voorzitter,
06-48590171

Julia van Wel, secretaris, 06-21294252

Ed Schreurs, lid, 0499-376480

Michel Besnard, lid, 040-2810073

Riet Bos, penningmeester, 06-43928591

bestuur@marienburgvereniging.nl

SECRETARIAAT

Het Fort 29

5581 AB Waalre

040-8442967

secretariaat@marienburgvereniging.nl

04

MARIA-DEVOTIE

ERIK JURGENS

07

KLOOSTER EN SAMENLEVING

AD KRIJNEN

10

SPEURTOCHT NAAR DE ZIEL

LEON GOERTZ

12

GROEI VAN KRITISCH GELOVEN

E.A.M. FISCHER

15

LIJDEN

LEO LE LARGE

18

RUIMTE VOOR DE ZIEL

RIA SCHOENMAKERS - VAN OSCH

20

FIETSMAATJES: EEN PROJECT WAAR JE
BLIJ VAN WORDT

LIDY VERDEGAAL

EN DE COLUMNS

06 LLL: Lijf

09 Rik Bronkhorst: Stilte wordt kostbaar

12 *Lezers schrijven...*

17 Erik Jurgens: Godsdienst: doen of geloven?

19 *Gedicht*: Niets cadeau

23 Leon Goertz: Slim

24 Huub Schumacher: 'Mijn gedachten zijn niet uw
gedachten', luidt de godsspraak...

‘GEBT MIR MEINEN JESUM WIEDER!’

Met mijn aanstelling als hoogleraar aan de Universiteit van Limerick in Ierland naast mijn voorzitterschap van de Mariënborgvereniging ben ik behoorlijk druk. Zodoende had ik zelfs op Goede Vrijdag niet de rust om de hele Matthäus-Passion uit te zitten. Maar een aantal aria's heb ik toch meegekregen. Naast het ontroerende en dramatische 'Erbarme dich, mein Gott', gezongen nadat Petrus Jezus drie maal verloochend heeft, trof mij dit keer vooral 'Gebt mir meinen Jesum wieder'. Aan de muziek van deze laatste aria is helemaal niks dramatisch: de toonsoort is G, nogal opgewekt, en legt een verlangen in de woorden die worden gezongen na de mededeling dat Judas zich verhangen heeft. Het lijkt er dus op dat niet Judas dit zingt. Maar wie dan wel? Deze woorden komen niet in de Schrift voor. Waarom heeft Bach die toegevoegd en nog wel hier? 'Geef hem terug, Hij is van mij.' Bach lijkt hier Luther te volgen in dat 'Hij is van mij'. Dat zette mij aan het denken – wat de bedoeling is van de Schrift, en van Bach. Onwillekeurig bedacht ik, in navolging van Luther (?), hoe de Kerk, bedoeld als hoeder van de navolging van Jezus en van het geloof in de ene God, bezit heeft genomen van Jezus, Hem als het ware heeft gemonopoliseerd. Er lijkt geen geloof mogelijk buiten de Kerk. Eeuwen van theologische debatten, kerkelijke instituties en gezagsverhoudingen, en ja, ook mooie muziek als die van Bach, hebben ons beeld van Jezus ingekleurd. Op zondag eucharistie vieren werd

belangrijker dan op maandag goed doen in het voetspoor van Jezus. Instemmen met de geloofsbelijdenis van Nicea werd de norm en onderdeel van de Paaswakeliturgie. Vraag is of al die tradities en voorschriften ons het zicht op de ware Jezus en op onze eigen rol als gelovige in de wereld van nu niet hebben ontnomen. De vraag stellen is hem beantwoorden. Lees onze Paasboodschap op onze website.

TER- ZIJ- DE

- VERSPREID MARIËNBURG MAGAZINE ONDER UW FAMILIE, VRIENDEN EN KENNISSEN
- ALS LID KUNT U EENS EEN PROEFNUMMER LATEN TOESTUREN NAAR EEN BELANGSTELLEDE
- GEEF EENS EEN ABONNEMENT CADEAU

Het volgende nummer verschijnt begin juli 2018. Bijdragen uiterlijk 18 mei aan het redactie-adres.

MARIA- DEVOTIE

EEN NESTORIAAN OVER DE DEVOTIE VOOR DE MOEDER GODS

Die arme Paris, zoon van de koning van Troje! Moest hij van Zeus (bij de Romeinen: Jupiter) beslissen welke van drie godinnen de mooiste was: Hera (Juno), Pallas Athene (Minerva) of Aphrodite (Venus). Hera beloofde hem macht en rijkdom, Athene krijgsroem en wijsheid, Aphrodite de liefde van de schone Helena. Die laatste werd het dus. Met de Trojaanse oorlog als gevolg, omdat Helena uit Griekenland werd weggehaald.

Wat zie je in dit verhaal? Dat de klassieken volop godenrollen gaven aan vrouwen. Godinnen konden macht, wijsheid en liefde beloven. Zij waren rolmodellen voor vrouwen. Op de Olympus, waar de godheden zetelden, was het een uiterst menselijk gedoe, inclusief kuiperijen, bijslaap bij stervelingen, jaloezie en drinkgelagen. Die klassieke mythologie beheerste de eeuwen al voor het christendom ontstond. Ook veel joden waren al cultureel vergriekst, nadat de gebieden waar zij woonden door de opvolgers van Alexander de Grote (ca 330 v.Chr.) waren onderworpen. In die contreien komt Paulus aanzetten met zijn Joodse verhaal dat er maar één God is. Een pracht van een verhaal. Maar die Ene is zo ver weg, niet voor mensen herkenbaar. Heel anders dan de goden in de mythen die er heersten.

Het is bekend dat de vroege christenheid heel handig was met vervangen van plaatselijke goden door heiligen, die ook mochten worden vereerd (maar niet aanbeden!). Dit gebeurde ook in de Keltische en Germaanse landen van West-Europa die door de Romeinen werden veroverd, en op den duur – na Constantijn – werden gekerstend. De christelijke leer bracht dus heiligen aan, ook veel vrouwelijke: ten voorbeeld, ter verering en ten voorsprak bij de Eeuwige. Wat

dat betreft werden de vrouwen niet miskend.

MOEDER GODS Maar ja, de Vader kreeg sterk mannelijke trekken toebedeeld en de Zoon was ook een man. De Geest was een geest. Dat was even anders, in het begin van de christenheid, toen er bij de heidenen heersende godinnen waren op het niveau van Juno, Minerva en Venus. In wie konden christenvrouwen zich dan herkennen?

Ik denk dat de benadrukking van de figuur van Maria tegen die achtergrond te verklaren is. Moederschap is het oer-vrouwelijke, dus de moeder van de Zoon was een voor de hand liggend voorwerp van een bijzondere verering. Dat begon op het concilie van Nicea toen onze geloofsbelijdenis ontstond, en de godheid van Jezus werd vastgelegd. Dat maakte zijn moeder automatisch tot moeder Gods. Maar daartegen verzetten zich belangrijke groepen in de toenmalige kerk, die vonden dat Maria alleen de moeder was van de mens Jezus. Op het concilie van Efeze in 431 was Nestorius daarvan de

woordvoerder. Hij verloor de strijd: de meerderheid erkende Maria letterlijk als moeder van God.

Als puber had ik daar problemen mee. Dat was toch Grieks/Romeins denken, een mens die moeder is van een god? Ook zeer onjoods, de Eeuwige kan geen moeder hebben. Ik vrees dat ik het toen voor Nestorius heb opgenomen. En ik ben daarbij gebleven. Reden om mij de toegang tot de Mariacongregatie op mijn jezuïetenkostschool te ontzeggen. Terecht natuurlijk. Een jaar later werd ik toch geduld. Misschien heb ik toen mijn ketterse opvatting even voor mij gehouden. In Efeze is toen eigenlijk een christelijke godin ontstaan. Natuurlijk werd en wordt aan alle kanten door de orthodoxen volgehouden dat Maria 'slechts' de voornaamste heilige is, zelfs Middelaars van Alle Genaden (en genade, weten wij, komt van God). Reeds in de middeleeuwen ontstond een speciale litanie te harer ere, die haar eigenschappen beschreef: Middelaars was een daarvan. Dus een oude volksdevotie.

DOGMATIEK Maar de officiële theologie was heel terughoudend. Er zijn maar drie dogma's over Maria. Die van Nicea/Constantinopel/Efeze dus (325/381/431). Daarin staat dat Jezus, de eengeboren Zoon van God, "vlesgeworden is door toedoen van de Heilige Geest uit de maagd Maria". Later kwamen er nog hele discussies over de vraag of Maria maagd gebleven is. Immers onder meer in Johannes 7:3 is sprake van de broeders van Jezus. Maar uiteindelijk is bepaald dat Maria haar hele leven maagd gebleven is. Die

broeders waren neven, zeiden de paters tegen mij, hoewel het Grieks daar een ander woord voor heeft.... Zo raak je vast als je ingewikkelde dogma's bedenkt.

In 1854 kwam het dogma van de Onbevleete Ontvangenis (waarvan vier-vijfde van de katholieken ten onrechte denkt dat het iets te maken heeft met het ontstaan van Jezus in de moederschoot), en tenslotte in 1950 Maria-Tenhemelopneming.

De laatste twee dogma's zijn antwoorden op heel begrijpelijke vragen. Die van 1854: hoe kon de moeder van God draagster zijn van de erfzonde, zoals alle stervelingen? En die van 1950: hoe kan het stoffelijke omhulsel van de moeder van God nog op aarde zijn, als haar Zoon verheerlijkt ten hemel is gevangen? Hoe kon Maria verschijnen op allerlei plaatsen, zoals Lourdes? Ik maakte me overigens, als die puber die niet in de Mariacongregatie mocht, in het geheel niet druk om deze vraag. De leerlingen in mijn gym-alpha-klas evenmin. We kregen wel een vrije dag toen Pius XII in 1950 het dogma afkondigde. Dus het had zin.

VOLKSDEVOTIE Het voorgaande is een wat klinische beschrijving van de historie van de volksdevotie voor Maria. Maar het is voor mij een zeer begrijpelijke reactie op de verpletterend masculiene leer van de Vader, de Zoon en de Geest. Dit terwijl het heidendom soelaas bood met godinnen die macht, wijsheid en liefde boden.

Het is geenszins mijn bedoeling te proberen om hen die deze volksdevotie voor Maria koesteren, met mijn verhaal op een ander spoor te zetten.

Zo'n volksdevotie met een zeer lange historie heeft een eigen plaats gekregen. en zij betekent voor veel katholieken, ook de oosterse, iets of zelfs veel. In een vrouw, die dan wel geen godin mag heten naast de Eeuwige, wordt veel geloof, hoop, liefde geïnvesteerd. Haar navolging en voorspraak bij de Eeuwige wordt door hen zeer serieus genomen. Wie ben ik om dat te ondergraven, ook al ben ik Nestoriaan?

De fout zit misschien eerder bij de kerkvaders. Als zij in Nicea al konden besluiten tot het curieuze compromis van

*In een vrouw, die dan wel geen
godin mag heten naast de Eeuwige,
wordt veel geloof, hoop, liefde
geïnvesteerd*

Als zij konden besluiten tot een God in drie personen, waarom kon dan niet een van die personen een vrouw zijn?

de triniteit, een God in drie personen, waarom kon niet een van die personen een vrouw zijn? Die omissie heeft de volksdevotie voor de Moeder Gods ruimschoots goedge maakt. In de oosterse kerken worden haar ikonen gekust, in het westen miegelt het van plekken van bijzondere Mariaverering, soms door de kerk gesanctioneerd, soms buiten de kerk om. In Kevelaar, vlak over de grens bij Venlo, is het bekendste bedevaartsoord in onze landen. Reeds in 1827 schreef Heinrich Heine in *Die Wallfahrt nach Kevelaar: "Nimm Buch und Rosenkranz / Die Mutter Gottes heilt dir / Dein krankes Herze*

ganz."

Er zijn héél grote Maria-bedevaartsoorden: Lourdes, Fatima en Guadeloupe (Mexico) zijn de bekende voorbeelden. In Medjugorje, in Bosnië, zou Maria sinds 1981 vele malen zijn verschenen aan een groep kinderen, met goede boodschappen voor de mensheid. Sindsdien hebben meer dan 25 miljoen mensen deze plek bezocht. Indrukwekkend.

VERERING EN AANBIJDING Het is natuurlijk raar dat kerk en theologen over de eeuwen deze devotie hebben geduld, vaak geregeld, maar nooit echt geïncorporeerd in het totaal van het geloofsgoed, behalve die drie dogma's. Wel zijn er meerdere grote Mariafeesten in de loop van het jaar ingesteld. In 1969 dat van de Moeder Gods op 1 januari, terwijl die dag, acht dagen na Kerstmis, een feest was van de Zoon: zijn besnijdenis (zie mijn column van maart 2018). Jammer.

Het is opvallend dat een van de grote bezwaren van de Reformatie tegen de Roomse Kerk in de 16e eeuw lag in de Maria-verering. Terecht zagen reformatoren dat de verering al lang bij de meeste eenvoudige mensen in aanbidding was overgegaan. Het was Maria voor en na geworden, vaak ten koste van de navolging van Christus. Maria voorzag bij velen echter in een dieper liggende behoefte aan devotie dan de aanbidding van de Verlosser. En van de Eeuwige. Die reformatoren, typische kinderen van de renaissance van de wetenschap en het humanisme – en soms van de geestdrijverij, maar dan zonder de Geest – zagen dat niet goed. Zij, vooral Calvin, gooiden met het badwater ook het kind weg. Die kerk uit de middeleeuwen had wijs gehandeld door de Maria-verering mogelijk te maken, ja, te bevorderen. Zij bood daarmee een breder pakket aan, met vrouwelijke trekken. Dat trouwens aanleiding gaf tot prachtige liturgie, beeldende kunst en muziek. Moet je nooit zo maar wegdoen. En in een kerk met brede opvattingen (die hebben we helaas nog lang niet) kunnen sommigen van ons overtuigd Nestorian zijn, zoals ik, met alle respect voor hen die dat anders voelen. ●

LIJF

Het schijnt dat religie en lichaam niet echt met elkaar overweg kunnen. De verhouding varieert van tempelprostitutie tot celibaat.

Vrouwen moesten tot voor kort een hoed op, terwijl mannen juist blootshoofds in de kerk zaten. Bij Joden is het keppeltje verplicht en moslims mogen geen schoenen aan. In de Griekse kloosterkerken is een lange rok voor vrouwen weer een strenge eis.

Ondertussen wordt door afwassing, onderdompeling en doop het lichaam gereinigd. De tegenwoordig nauwelijks gebruikte wijwaterbakken bij de ingang van de kerken zijn daar nog een herinnering aan en ook het verloren gegane *Asperges Me* voor de hoogmis. De kerkgang voor jonge moeders past in het rijtje. Gelukkig is dit laatste gebruik verleden tijd. Het moederschap kwam volgens die gewoonte tot stand door lage zinnelijke lusten. Vreemd dat mannen altijd vrijuit gaan.

Het lijkt vreemd om ook wierook in dit verhaal te betrekken, maar dit oude gebruik, afkomstig van het keizerlijk hof, is wel degelijk verbonden met de lichamelijke. Hygiëne was vroeger niet de sterkste kant van mensen. Het is bekend van Augustinus dat hij in een lange dienst vol met zwetende mensen zijn dienaren opdracht gaf nog maar eens flink met wierook rond te gaan.

KLOOSTER & SAMENLEVING

In de laatste jaren van zijn leven was Lambert van Gelder, toen hoofdredacteur van dit magazine, bezig met de vragen rondom het verdwijnen van de kloosters in ons land. Hij verzamelde statistieken en eenmalige aantallen. Die wijzen in één richting: teloorgang van vele zo vertrouwde kloosterformaties. Hij formuleerde zijn vraag aldus: "Wie vraagt: 'Wat komt ervoor in de plaats?' miskent de ontwikkeling van de menselijke samenleving en dient als antwoord te krijgen: 'Niks. Moet dat dan?'"

Is zijn vraag niet wat kort door de bocht? In tegenstelling tot Lambert ken ik het kloosterleven niet van binnenuit. Maar ik heb wel ruim dertig jaar tegenover de abdijs van de trappistinnen in Berkel-Enschot gewoond en daar vele zondagse vieringen meegemaakt. Deze zusters onderhielden nauwe betrekkingen met hun burens. Ieder jaar werden wij uitgenodigd om een middag bij te praten. Het was een gemeenschap van ongeveer veertig ontwikkelde vrouwen. De leeftijdsopbouw was een van de natuurlijkste in West-Europese kloosters. Iedere paar jaar was er wel een intrede, meestal van een goed opgeleide vrouw van midden dertig of daaromtrent, die al een aantal jaren een beroep had uitgeoefend en haar eigen zelfstandig leven geleid had. Omdat de gemeenschap niet naar getalsmatige uitbreiding streefde en het gezonde trappistinnenleven bijna een garantie is voor een hoge levensverwachting, was hier sprake van een gezonde aanwas. Wegens de woningbouwplannen van Tilburg moest de gemeenschap verhuizen. In Oosterbeek bouwden de zusters een nieuwe, eigentijdse en mooie abdijs. Het laatste recent gebouwde klooster in ons land.

NAVOLGING VAN JEZUS Kloosterleven kent vele varianten. Trappistinnen, ondersoort van cisterciënzers, vormen een contemplatieve formatie evenals de meeste oude orden gesticht in het eerste millennium. Hiernaast zijn er de maatschappelijk gerichte middeleeuwse stichtingen: dominicanen,

Er is een interactie tussen de ontwikkeling van de samenleving en de opbloei of neergang van het kloosterwezen

norbertijnen, franciscaanse groeperingen. Dan zijn er direct met de contrareformatie verbonden stichtingen. De jezuiten zijn hiervan de bekendste. In latere eeuwen kwamen vele initiatieven met doelstellingen in de domeinen van missie, ziekenzorg, zorg voor mensen met een beperking, onderwijs, armenzorg. De vraag naar de situatie van de kloosters kan dus alleen maar een gedifferentieerde vraag zijn: over welke soort kloosterlingen vraagt u iets?

Een eerste antwoord moet dan luiden, dat ons geloof blijkbaar – evenals de andere grote wereldgodsdiensten – sommige gelovigen stimuleert tot een leven als kluisenaar of in groepsverband, met afzien van eigen relatie/gezin. De christenen onder hen – niet alleen de rooms-katholieken – willen de navolging van Jezus concretiseren: "Wie het vatten kan, die vatte het" (Mat 19, 12). Het zou te ver voeren om de ontwikkeling daarvan hier te beschrijven. Vanuit de Egyptische woestijn via Ierland naar West-Europa is een lange tocht. Vanuit het bisschopshuis in het Noord-Afri-

kaanse Hippo rond bisschop Augustinus naar de Augustijner Eremieten van nu eveneens. Een nieuwe boom aan deze bron groeit in Taizé. Ook binnen rooms-katholieke kring zijn nieuwe loten: *de Fraternités Monastiques de Jérusalem*, *de Petits Frères et Petites Soeurs de Jésus-de Charles de Foucauld* en andere.

INTERACTIE MET MAATSCHAPPIJ Een tweede antwoord is dat in de gangbare beeldvorming een verwarrend misverstand heerst omtrent genoemde evangelietekst. De zo uitgesloten celibaatsverplichting van seculiere priesters is toch wel heel wat anders dan het in gemeenschap ongehuwd leven in contemplatieve formaties (bijvoorbeeld Taizé). In gemeenschap met gelijkgestemden en onder eigen meestal zeer democratische regel, wordt gekozen voor een geprofileerd navolgen van Jezus. Dit heeft weinig gemeen met kerkordelijke schikkingen die de grip van de ‘gulzige institutie’ kerk op haar beroepskrachten en hun denken moeten veiligstellen. De neoscholastiek – altijd goed voor heldere distincties – onderscheidt hier: volgens de natuur (*secundum naturam*: startpositie van iedere christen, geen keuze voor ongehuwd zijn), tegen de natuur in (*contra naturam*: ongehuwd zijn wegens eis van de kerkorde) en boven de natuur uitstijgend (*praeter naturam*: kloosterlingen). In de praktijk komen vele mengvormen voor, maar het onderscheid is op zich heel helder.

Een derde antwoord heeft zeker te maken met de interactie tussen maatschappij en actieve kloosterformaties. De oude contemplatieve orden legden in hun tijd ook polders droog en herbergden zonen en dochters van feodale families, maar in hun kern vonden zij daarin niet hun bestaansrecht. De formaties van middeleeuwen en contrareformatie kwamen voort uit behoeften van hun periode in de geschiedenis. Door innoverende strategieën vinden zij tot heden bestaansgronden. De formaties die ontstonden in de negentiende eeuw kwamen in de problemen door andere inzichten over ‘de enig ware kerk’, de opbouw van de verzorgingsstaat en de secularisatie. Omdat juist van deze formaties in onze westerse gesecculariseerde maatschappij het einde in zicht lijkt, ga ik daarop hieronder nader in. Daarbij laat ik het domein van de missie buiten dit artikel. Het zou om een nadere beschouwing vragen over ecclesiologische en oecumenische onderwerpen, een heel andere problematiek.

VIER VARIABELEN Er is inderdaad een interactie tussen de ontwikkeling van de samenleving en de opbloei of neergang van het kloosterwezen. Daarbij lijken vier variabelen

van belang: het geboortenniveau binnen de katholieke subgroep, de mate van welvaart die de gewone man daar kan bereiken, de mogelijkheden die het onderwijssysteem biedt voor dezelfde gewone man, de staat en zijn taken. In de periode na de Franse Revolutie die Rogier betitelde als Katholieke Herleving – ruwweg van 1850 tot 1960, tijd van de katholieke zuil – was in onze Nederlandse katholieke subgroep sprake van grote tot zeer grote gezinnen, van een hoogstens bescheiden welvaart, van – zeker op het platteland – geringe mogelijkheden om na het primair onderwijs verder onderwijs te volgen. De staat was er vooral voor ordehandhaving (de ‘nachtwakersstaat’). Binnen de rooms-katholieke zuil leidde dit tot aandacht voor en ontwikkeling van die waarden uit de katholieke traditie die juist toen soelaas konden bieden. De maatschappij had grote behoefte aan scholen op het platteland, aan een goede gezondheidszorg en opvangmogelijkheden voor mensen met een functionele beperking. Tegelijkertijd ontbrak het de zeer vele katholieke jeugdigen aan beroepsperspectieven om idealistische keuzen te maken voor hun leven. Dit leidde tot de stichting van groeperingen die meteen concreet wat gingen doen aan deze noden. Congregaties van vrouwen en mannen ontfermden zich over het onderwijs op de (vaak kleine) dorpen en de opleidingen voor onderwijzers, over het aanbod aan zieken- en verpleeghuizen, over de opvang van zwakzinnigen en hulpbehoevenden. Wat daar in die periode is gepresteerd, grenst aan het ongelooflijke en verdient hoge waardering. Onder de krachtige, centralistische sturing vanuit Rome werd bovendien een romantische herschepping gepropageerd van de middeleeuwse integraal-christelijke maatschappij (onder meer neogotiek, neothomisme) met een hoge maatschappelijke status voor de klerikale elite. Zo moest het kwaad van de modernisering worden bestreden. Daarbij paste een opbloei en uitbreiding van kloosterleven als hand in de handschoen.

TOEKOMSTPERSPECTIEF Vanaf 1960 zet een seculiere ontwikkeling in. Onderwijs, zorg voor zieken- en verpleeghuizen, zorg voor zwakzinnigen en andere hulpbehoevende personen worden gaandeweg domeinen van staatszorg (de ‘verzorgingsstaat’). De bronnen van zingevingssystemen beperken zich niet langer tot de katholieke of christelijke denk- en leefwereld. De welvaart neemt spectaculair toe. Geboorteregeling betekent het einde van de grote gezinnen. Daarmee vervallen de specifieke factoren die tijdens de Katholieke Herleving zo gunstig waren voor de opbloei van oude en nieuwe kloostergroeperingen. Kloosters keren terug naar hun gewone plaats in kerk en maatschappij, in een welvaartsstaat met veel ruimte voor het individu wellicht een bescheiden plaats.

RIK BRONKHORST

Stilte wordt kostbaar

Het zou hier te ver voeren dit concept uit te werken voor bijvoorbeeld Ierland (daar fuseerden negen seminaries naar één), Polen (thans zó snelle secularisatie dat die forse maatschappelijke weerstanden oproept) of de 'missielanden'. Dezelfde processen kunnen daar worden waargenomen, gelijktijdig of volgtijdelijk.

Een toekomstperspectief vormt de interactie tussen huidige noden in de samenleving (opvang van vluchtelingen en migranten, van arme en veelal niet-witte bevolkingsgroepen enzovoorts) en de nieuwe actualisering van basiswaarden uit onze christelijke traditie onder paus Franciscus: hoge aantallen vrijwilligers die zich – al dan niet in groepsverband – vanuit de kerken inzetten. De zojuist afgelopen restauratieperiode noodzaakt echter tot voorzichtigheid. Pas wanneer deze actualisering langer duurt en substantieel geïmplementeerd wordt in de belangrijke geledingen van onze zo grote kerk (kardinalencollege, geleding van bisschoppen), wordt het mogelijk langduriger verwachtingen uit te spreken. Wel is het nu al zo dat, blijkens recente berichten, zich in de Verenigde Staten bij de priesteropleidingen een nieuw type idealistische jeugdigen meldt: gegrepen door de sociaal-christelijke uitstraling van paus Franciscus. ●

Ergens langs de hemelrand vliegt een vogel, eenzaam hoog als een steppearend, speurend naar leven. Op thermiek draaiend is er niets dan stilte. De wereld, het verkeer, de mensen, hij hoort ze niet. Wat heerlijk lijkt mij dat. Overall waar ik kom in de commerciële wereld die de onze is, hoor ik lawaai – muziek geheten, die mijn en uw oren moet veraangenaamen. Het is de muziek uit een andere tijd, zo lijkt het mij. Het is in ieder geval niet de muziek die ik aangenaam vind. En zeker ongevraagd niet. Als ik in een winkel kom, of zelfs maar door de winkelstraat loop, is daar die opdringerige 'muziek'. Ik las in een artikel dat wij nu *per dag* meer prikkels ervaren dan mensen honderd jaar geleden in *twee jaar*. Geluid is daar een sterk voorbeeld van, maar ook bewegende beelden, etc.

Niet zo moeilijk om daar de conclusie aan te verbinden, dat zoiets gevolgen heeft voor de mens. Stress is er daar een van. Wanneer kunnen mensen nog tot rust komen als zij buiten de slaap constant overspoeld worden met prikkels? Wat doet dat met een mens? Geluid, beeld, iPhone, tablet, laptop, games, is er nog een moment waarop de mens, en zeker de jonge mens, achterover leunt en rust en stilte ervaart, ontdaan van prikkels?

We zijn een dichtbevolkt land en stilte is moeilijk te vinden. Het zou mooi zijn als stilte meer gewaardeerd zou worden. Maar misschien zijn velen wel bang voor de stilte. Waarom? Omdat zij dan wel eens die stilte in zichzelf kunnen ervaren, die zij zien als leegte, en bang worden van hun eigen zijn. Misschien ervaren zij dan wel verdriet, alleen-zijn, leegte in zichzelf omdat zij het contact met zichzelf, de mensen en de wereld om hen heen verloren zijn. Schrikken zij van wie zij eigenlijk zijn. Is er daarom die onderdompeling in prikkels? Misschien kan iemand mij daarover informeren?

Zelf word ik, als stadsmens, wel eens midden in de nacht wakker van het gezang van een klein vogeltje. Ik lig dan enorm te genieten, de stad slaapt, stilte alom en dan dat vogeltje. Of die prachtige roodfluwelen zonsopgangen die ik zo goed vanuit mijn kamerraam kan ervaren. Pas geleden nog zag ik drie vermoeide traag vliegende ooievaars die van zuidwest naar noordoost over de oude binnenstad trokken, op weg naar een nieuw broedsel. Kijk, daar geniet ik nou van. Rust en stilte vanuit de natuur, de wereld waarin wij leven. Of is de wereld waarin wij leven die van al die geluids- en beeldprikkels, en zijn hele volksstammen het contact met die schoonheid, die stilte, die beelden, allang kwijtgeraakt. Het is namelijk geen kwestie van zien, maar van ervaren. Dat te kunnen ervaren is van een hele andere orde dan al die prikkels binnen te krijgen op één dag, waar honderd jaar geleden nog twee jaar voor nodig was. In het jaar des Heren 2100 zullen er, volgens de prognose, een dikke 17 miljard mensen op aarde leven. Wat een heksenketel zal dat zijn!

Dit is de laatste column van Rik Bronkhorst

CO
LU
MN.

TEKST
LEON GOERTZ
FOTO
BOL.COM

SPEURTOCHT NAAR DE ZIEL

De nieuwsgierigheid van de mens zet zijn verstand in beweging om alles te onderzoeken wat hij in het vizier krijgt. Zo is ons weten al ver doorgedrongen in de grenzeloze ruimte van het universum. Sommigen vermoeden dat er daarbuiten nog meer is en spreken van een *multiversum*. Ook zijn we al diep afgedaald om het kleinste deeltje van de materie op het spoor te komen. In beide gevallen gaat het om meetbare waarnemingen van materiële voorwerpen. Maar wat is níét te zien?

We weten dus dat er dingen bestaan en dat die een zekere invloed hebben op hun omgeving. Maar de binnenkant, hun eigenlijke wezen, is daardoor nog niet ontsluitend en begrepen. Immanuel Kant maakt daarom onderscheid tussen *das Ding an sich* en *das Ding für mich*: de eigenlijke kern van iets en zijn verschijning aan mij.

De onderzoekende mens staat met al zijn wijsheid nog met grote vraagtekens midden in deze wereld van de grote en kleine dingen.

Men zou denken dat hij wél een volmaakt inzicht heeft in zijn éígen bestaan. 'Ken jezelf' is een oude filosofische oproep. Op het gebied van zijn lichamelijke biologische verschijning is de mens dan ook al ver doorgedrongen om al het meetbare daarvan in kaart te brengen. Maar is dat alles? Is er ook nog een binnenkant, een kern van het verschijnsel mens? Daar is men ook sinds mensenheugenis naar op zoek.

Op dit gebied is het nog altijd een stamelen en stotteren, met veel woorden die samen een nevelige wolk van vaagheden vormen. Zit die binnenkant in het brein, het verstand, het gevoel, de wil, het geheugen, de emoties, het karakter, het instinct? Allemaal moeilijk te definiëren grootheden die vaak ook met geestelijke en dus fysiek niet waarneembare krachten zoals God of Geest verbonden worden. Of zijn deze slechts de mozaïekstenen, de uitwerkingen die door velen voor het

gemak maar ziel genoemd worden? *Is* de wezenskern van de mens dus de ziel, of *heeft* hij een ziel? Ook hier wil onze nieuwsgierigheid allereerst weten of zij wel echt bestaat en of dat te bewijzen is. Dit bewijs werd in de godsdienstles door onze leraar geleverd door het tonen van een bidprentje. "Kijk", zei hij, "hierop staat: *Bid voor de ziel van zaliger.*" Leuk geprobeerd, de grapjas.

CHRISTELIJK

Feit is dat in het christelijk taalgebruik het bestaan van de ziel verondersteld wordt. Voor veel moderne mensen is dit echter een groot vraagteken of zonder meer nepnieuws, en ze zeggen: 'Bespaar je de moeite om naar iets te zoeken dat niet bestaat. Geef mij maar de uitslag van Ajax-Feyenoord, dat gaat over iets.' En anderen, met name gelovigen van uiteenlopende religies, willen niet accepteren dat de mens een zielloos wezen is en dat er echt iets te winnen is door die overtuiging te koesteren.

ERIK BORGMAN

In zijn boek *Zielen winnen – Op zoek naar kerk buiten de gebaande paden*, neemt hoogleraar Erik Borgman ons mee in zijn zoeken naar de wezenlijke elementen van de christelijke geloofsovertuiging. Dit doet hij aan de hand van een reeks overwegingen die hij in de cyclus van het kerkelijk jaar in liturgische vieringen gehouden heeft. Zijn uitgangspunt is dat hij, vanuit de spiritualiteit van de dominicanen, de opdracht heeft om de Blijde Boodschap van het evangelie te verkondigen. Dit door middel van het gesproken woord. Daarom heten de dominicanen ook wel 'predikheren'. In de lijn van fameuze dominicanen en andere christelijke verkondigers en wijsgeren, gaat de auteur grondig te werk door de spiritualiteit van de Bijbel te verduidelijken. In een

Is de wezenskern van de mens dus de ziel, of heeft hij een ziel?

overvloedige reeks van citaten en verwijzingen toont hij aan dat de kern van de Bijbelse boodschap vervat ligt in de menselijke belevingen en profetische verwoording in het Oude Testament. Goed beschouwd is daar de worsteling van de mensen om in vreugde en verdriet, in tegenslag en haat, toch het hoofd koel te houden en in zichzelf krachten te ontwikkelen om op een humane manier verder te leven. Telkens weer raakt de mens verstrikt in de machten van onrecht en rechtvaardigheid, van slavernij en overheersing, van hunkering naar een goed leven en de afgrijselijke kwelling van ondergang en dood. Deze spanning en dit dreigend fiasco zijn de metgezellen van elke mens. Uitingen van verdriet en van ideeën hoe men samen een humane samenleving kan vormen zijn er voldoende. Maar met ideeën, mooie woorden en idealen is men er nog niet. Waar blijft de daad om een stap vooruit te komen in het verwerken van een goede, rechtvaardige samenleving?

KEERPUNT IN DENKEN EN DOEN

Daarvoor is naast een nieuw denkschema een actieplan nodig dat dan ook uitgevoerd moet worden. Dit wordt gepresenteerd in Jezus. In zijn zaligsprekingen doorbreekt hij het denken van de overheersers, verheft hij de nederigen en prijst hij de barmhartigen. De wederzijdse dienstbaarheid van alle mensen is de voorwaarde om tot een rechtvaardige samenleving te komen. Dit programma maakt hij zelf waar door zijn ondergang op Goede Vrijdag die zijn vruchten afwerpt op Paasmorgen.

Vanuit deze opstandige overtuiging, dat er zelfs na de dood hoop is op nieuw leven, trekken de apostelen de wereld in om het aanschijn van de aarde te vernieuwen. Dat is tegen de stroom van de oppermachtigen inzwemmen. Tot op de dag van vandaag ondervinden zij eindeloze blokkades. Hoe die te overwinnen? Wat komt terecht van de Bijbelse oproep om zwaarden tot ploegscharen om te smeden, in deze tijd waarin de wapenlobby hoogtij viert en corruptie tot in de hoogste kringen mensen blijft uitbuiten en ontelbare mensen de dood in jaagt? Wordt de samenleving zo niet teruggedreven naar chaos en wanhoop?

In zijn teksten neemt de auteur ons mee en duikt hij als in een mangrovebos onder de waterspiegel van onze alle-daagsheid in het Bijbels landschap, om aan te tonen hoe de lijntjes daar lopen en de verworteling van goed en kwaad de mensheid naar de verlossing uit ellende voert. Het is de

bedoeling dat de Bijbelse inspiratie van dienstbaarheid en hoop doorwerkt in het leven van alledag. Wanneer men in het maatschappelijke en politieke leven vaak de mond vol heeft van de joods-christelijke wortels van onze westerse cultuur, dan is het voor menig publiek persoon raadzaam om zich door deze lectuur bij de hand te laten nemen. Om zo (opnieuw) te ontdekken dat zijn praten en handelen vanuit de Bijbel echt tot wereldwijde rechtvaardigheid, barmhartigheid en solidariteit moet voeren. Als hij dat niet doorziet en serieus neemt, dan degradeert hij zijn praten tot retorisch gezwam. Menigeen zal bij het lezen wel even moeten wennen aan de gehanteerde begrippen waarbij de ziel en God als feit worden verondersteld. Wanneer men het 'winnen van zielen' opvat als het 'winnen van mensen' door hen tot een menswaardige manier van leven te brengen, dan is dit boek ook een frisse bron om politici, liturgen en maatschappelijk bewogen mensen te bemoedigen om de samenleving in de Geest van Jezus te bezielen. ●

ERIK BORGMAN: ZIELEN WINNEN – OP ZOEK NAAR KERK BUITEN DE GEBAAANDE PADEN, UITG. ADVENIAT, BAARN 2017, 253 BLZ; € 18,95

LEZERS SCHRIJVEN...

HET ONZE VADER

De Titel luidt *Onzevader voor ongelovigen*. Voor mij kwam het meer over als een *Onzevader van een ongelovige*. Want de schrijver schaft de hemel af, als niet meer van deze tijd. De hemel als het verborgene, het onzichtbare waar het goede en de Goede heerst. Hij ziet maar één aardse werkelijkheid. Terwijl in de mens twee werkelijkheden aanwezig zijn, de feitelijke aardse wereld van het lichaam en de relationele, ongrijpbare en onzichtbare wereld van het mysterie en de woonplaats van het Goddelijke, die samen de werkelijkheid van de mens vormen, die geschapen is naar zijn evenbeeld.

Hij valt terug op de uitspraak van Kuitert dat al het spreken van beneden komt. Maar hij vergeet dat het horen van wat goed is echt van boven komt. In het goede is God aanwezig op de aarde en kunnen wij hem aanspreken als de goede God.

Ook bidden helpt hem niet bij genezing als geneesmiddel. Maar het kan wel helpen als genademiddel omdat daardoor het innerlijke verzet, de innerlijke spanning wordt afgebroken en de genezing wordt bevorderd.

Het dagelijkse brood. De aarde en de natuur geeft ons brood, inzicht en verstand door de evolutie. Het dagelijkse brood is niet alleen voor het lichaam om dat te voeden, maar ook om de onzichtbare ziel te voeden met het brood van Christus, dat de bereidheid versterkt om de lasten van onszelf en van anderen te dragen, te verdragen en te vergeven en ons bezit te delen. Zijn benadering is te materieel gericht en te weinig relationeel in afhankelijkheid van het gezag van God.

Henk Haen, Udenhout

BESNIJDENIS VAN JEZUS WEGGEMOFFELD

De column van Erik Jurgens (MM maart, blz. 14) is mij uit het hart gegrepen.

Ik ben niet meer de jongste (*1932) maar dit heb ik altijd één van de grootste aberraties van de r.-k. kerk gevonden. Voor mij was het onvoorstelbaar toen dat gebeurde. Hierdoor werd juist de persoon Jezus, uitgangspunt van de Christelijke kerken (en ook van de *Mariëburgvereniging*) van zijn wortels (Jood zijn) beroofd. Jezus was inderdaad een vrome jood. Voor hem gold de TENACH (wat wij Oude Testament noemen).

Ik vind dit ernstiger dan de verloochening van Petrus (U weet wel de haan kraaide 3x).

Erik, mijn complimenten dat je dit eindelijk (goed onderbouwd!) aan de orde hebt gesteld.

Jan Selders, Venray

Sinds de tweede helft van de vorige eeuw borrelden kritische geluiden in het tot dan toe homogene katholieke landschap in Nederland naar de oppervlakte. Als kleine stroompjes verfrissende gedachten van gelijkgezinden, verzamelden ze zich uiteindelijk in de bedding van de Mariëburgvereniging.

Na vijfendertig jaar kijken we terug naar de omstandigheden waaruit deze ontkiemde dankzij de gewetensvolle worsteling van leken en clerici die hun eigen weg gingen. Onder hen ook Huub Ernst die als kritisch gelovige en als kerkelijk beleidsmaker al zoekend zijn weg ging.

RE
D
A
C
T
I
E

GROEI VAN

BISSCHOP HUUB ERNST

(1917 - 2017)

Hij was al vroeg wees. Dit leerde hem zelfstandigheid van geest en prudentie in handelwijze. Het maakte hem tevens meer betrokken op de tijdgeest, welke ook de seminarie-opleiding niet onberoerd liet. Met name zijn periode als 'theologant' aan het groot-seminarie Bovendonk te Hoeven (1935 – 1941) was hierom van cruciaal belang. Binnen de sfeer van de rooms-katholieke kerk was het benauwende integralisme, stammend uit het pontificaat van Pius X, op zijn retour. Het 'katholi-

Edward Poppe, de sociale arbeid der Catechisten verbond met hun innerlijke spiritualiteit rondom de eucharistie. In allerlei plaatsen in het bisdom verrezen 'E.K.-huizen', waar enige Catechisten het lokale apostolaat onder (vooral) de fabrieksmeisjes behartigden. Ja, de katholieke kerk blies haar partij mee in het Europa van het interbellum. Het wemelde daar werkelijk van allerhande politiek-sociaal-culturele stromingen van uiterst links tot en met uiterst rechts. Deze proclameerden alle evenzeer luidkeels, vlaggend, congresserend, geüniformeerd marcherend hun eigen gelijk.

Hoe reageerden hierop de theologanten, onder wie Huub Ernst? Uiteraard niet allemaal eender. Hij sloot zich aan bij hen die zich niet voetstoots identificeerden met de nogal heetgebakerde aanhangers van de *Ecclesia Triumphans*, en aldus het stempel van Christus' Koningschap onuitwisbaar op de wereld wilden drukken. En zij hadden daar een goede reden voor. De jaren dertig waren ook de jaren van de eerste grote moderne crisis in de wereldeconomie. Deze crisis doemde miljoenen mensen tot werkloosheid en bittere

KRITISCH GELOVEN

cisme van de Incarnatie' – zoals de theoloog Schoonenberg deze periode typeerde – was aangebroken, onderstreept door de instelling van het feest van Christus Koning door Pius XI. En die periode loog er niet om: in geen tijden was de *Ecclesia Triumphans* zo ostentatief naar buiten getreden. Het was de tijd van openbare processies, optochten, massademonstraties, vlaggen en uniformen. Menige feestpreek begon met het cliché: "Op straten en pleinen, in kerken en kathedralen..." Het was ook de tijd van de Katholieke Actie, het door dezelfde paus geproclameerde lekenapostolaat. In het Bredase diocees werden de Catechisten gesticht, een geestelijke lekenbeweging van vrouwen die zich ontfermden over 'de schoolvrije vrouwelijke jeugd'. In het bijzonder over de fabrieksmeisjes onder de banier van de Eucharistische Kruistocht, welke, begonnen door de Vlaamse priester

armoede. En de regeringen van toen hadden hierop geen antwoord. Econoom John Maynard Keynes moest zijn boek nog schrijven. Zeker, paus Pius XI vaardigde in 1931 zijn encycliek *Quadragesimo Anno* (na *Rerum Novarum* van Leo XIII) uit met een nogal gedetailleerd uitgewerkt programma ter bestrijding van de sociale nood. Maar velen waren toch wel beducht voor het in sommige opzichten corporatieve karakter ervan. Zeker buiten katholieke kring ontmoette dit weinig enthousiasme.

Genoemde theologanten waren er wel verheugd over, dat de katholieke kerk het sociale vraagstuk serieus nam, maar zij wilden geen exclusief katholiek antwoord in een godsdienstig en ideologisch verdeeld Nederland. Dan ging het toch weer over de waarheid van de katholieke leer en kwam de zo geboden oplossing van het sociale vraagstuk geen stap

Hij wist het bisdom en zijn priesters uit de wind te houden van de spanningen, welke de Nederlandse kerkprovincie in grote en existentiële verdeeldheid brachten

dichterbij. De katholieke kerk behoorde haar aandeel te leveren, doch niet los van maar samen met andere kerken en andere groeperingen, waaronder de terzake van belang zijnde sociaal-democratische.

Tijdens de Duitse bezetting liquideerde de *Nazi-Zivilverwaltung* alle kerkelijke en politiek-maatschappelijke organisaties. Maar de Duitse militaire nederlaag leidde ertoe, dat in een geest van postuum verzet deze organisaties weer heelhuids terugkeerden en de vooroorlogse verdeeldheid weer opdook. Ook het episcopaat verlangde uitdrukkelijk deze restauratie, tot groot verdriet van de inmiddels tot priester gewijde theologanten. Gelukkig kwam er na de oorlog, zeker onder invloed van de koude oorlog tussen Oost en West, een politiek bestand tussen KVP (en later ook ARP en CHU) en PvdA. Dat bracht de *Welfare State* (ongelukkigerwijs vertaald in het misleidende ‘verzorgingsstaat’) in Nederland tot stand, met de ‘katholieke’ bovenbouw van de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie en de sociaal-democratische onderbouw van het complexe geheel van uitkeringen. En dit alles door de zuilen (dit woord dook pas in de jaren vijftig op) heen. Dat wil niet zeggen dat Huub Ernst c.s. zich verzoenden met die roomse apartheid. Zij waren dan ook niet gelukkig met het Bisschoppelijk Mandement van 1954, geschreven door de Limburgse co-adjutor Hanssen. Daarin werd lidmaatschap van niet-katholieke organisaties weliswaar niet verboden doch wel zeer ernstig ontraden. Zij bleven erbij, dat de kerk er hier niet voor zichzelf was, maar het evangelie waarmaakte door, als het kon, samen te werken met anderen ‘van goeden wil’. Het Tweede Vaticaans Concilie van paus Johannes XXIII was hun dan ook zeer welkom.

Zijn *finest hour* beleefde Ernst in de periode dat hij onder de moderne bisschop De Vet vicaris-generaal werd. Hij was tot zijn vreugde de dans (van het bisschopsambt) ontsprongen. In de schaduw van de bisschop kon hij als *dark horse* zijn opvattingen over allerhande theologische vraagstukken wat ongeremder spuien: hij voelde zich toen wat je noemt in zijn element. Maar bisschop De Vet overleed in 1967 op 50-jarige leeftijd en vicaris Ernst werd zo de achtste bisschop van Breda. Hij wist het bisdom en zijn priesters uit de wind

te houden van de spanningen, welke de Nederlandse kerkprovincie in grote en existentiële verdeeldheid brachten. Dit kwam vooral door de Vaticaanse bemoeienissen rondom controversiële bisschopsbenoemingen, die hem in de bisschoppenconferentie collega's opleverden als Simonis, Gijsen, Bomers, Ter Schure, Bär en anderen. Collega Bär, oud-hoofdaalmoezenier van de Luchtmacht, dwarsboomde bisschop Ernst toen deze in 1975 gekozen was tot voorzitter van Pax Christi Nederland. Ernst was altijd al een principieel tegenstander van kernwapens geweest. En toen het Interkerkelijk Vredesberaad IKV, waarvan Pax Christi deel uitmaakte, het verzet tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland organiseerde, richtte Bär het ICTO (Interkerkelijk Comité voor Tweezijdige Ontwapening) op. Daarmee wekte hij de suggestie, dat het IKV met zijn ‘stappenplan’ een éézijdige ontwapening nastreefde.

Het beleid van bisschop Ernst kende een aantal karakteristieke elementen. Vóór alles kwam een diepgaande pastorale betrokkenheid. Daarom ook was er een vasthoudend streven naar sociale rechtvaardigheid en een vreedzame conflictbeheersing. Steeds werd hij geleid door een openstaan voor anderen. Men denke aan zijn openbare standpuntbepaling over de vrouw in kerk en ambt. Bij alle kritiek op de politiek van Israël tegenover de Palestijnen vergat hij de shoah, de genocide op Joden in het christelijk Europa, nooit. Diezelfde openheid had hij voor de wereld. Tot in zijn hoge ouderdom las hij dagelijks *Le Monde*. Huub Ernst wist zijn prudentie te verbinden met zijn hardnekkigheid, waarmee hij vasthield aan de uitgangspunten die zijn leven, ook in alle eenzaamheid van jongs af aan, richting gaven. Daarom was hij ook verheugd om het aantreden van de huidige paus Franciscus. Want ook deze stelde niet zijn eigen waardigheid en die van de kerk centraal, maar maakte deze dienstbaar aan hen die, zowel materieel en maatschappelijk als geestelijk, zozeer steun behoeven. ●

E. A. M. FISCHER (*1930, Breda) studeerde filosofie en theologie, daarna aan de Nijmeegse Universiteit sociologie en politicologie. Hij doceerde aan de Hogeschool West-Brabant, was lid van het Hoofdbestuur van Pax Christi en het Interkerkelijk Vredesberaad (IKV). Van 1977-1980 was hij lid van de Eerste Kamer voor de toenmalige PPR.

LIJDEN

Van onze eerste babyschreeuw tot onze laatste doods-
snik hebben wij mensen te maken met allerlei vormen
van lijden. Aan kleine lastige aandoeningen tot en met
kanker of vervelende angsten. Er is individueel lijden,
maar ook lijden op grote schaal, door oorlogen en natuurramp-
pen. Door de huidige communicatiemogelijkheden kunnen we
delen in een nooit ophoudende reeks geweldszaken. Zittend
voor mijn televisie komt al het leed van de wereld over mij heen.
Aanslagen, bombardementen, honger, ziekte, alles bij elkaar
met honderden, duizenden slachtoffers. Eerlijk gezegd ga ik er
aan voorbij, er treedt gewenning op: terwijl ik het zie, vraag ik
mij af of er wel suiker in mijn koffie zit.

LEED EN GELOOF

De vraag is voor de hand liggend: waarom is er lijden in de
wereld? Volgens de oude r.-k. kerk, die ook vandaag nog
stevig aan deze visie vasthoudt, is het lijden het gevolg van de
zonde van Adam en Eva in het aardse paradijs. Die erfzonde
die wij daarmee allemaal hebben opgelopen, is de bron
van lijden in alle vormen. Volgens die zienswijze is lijden
niet toevallig maar heeft zin. God bedoelt lijden als straf en
medicijn. Lijden om mensen te beproeven. In de catechismus
van F. van der Meer (uit 1941) wordt dat haarfijn uit de
doeken gedaan. Het goede dat God trekt uit het negatieve
van het lijden is zo duidelijk, dat Hij de concrete ellende
altijd kan zien als iets positiefs. Zo'n tekst is schitterend
geschreven, maar is vandaag niet meer te lezen zegt Huub
Oosterhuis. En zeker niet na de uitspraak van theoloog H.
Kuitert dat 'alle spreken van boven van beneden komt'. De
Duitse priester E. Drewermann verliet het pastoraat en ging
psychologie studeren, om zijn medemens die leed beter
te kunnen helpen. Hij verwerpt als zovelen het mythisch
verhaal van de zondeval. Hij benadrukt wel dat lijden er
altijd geweest is.

In 1950 werd de Tenhemelopneming van Maria door paus
Pius XII als dogma vastgelegd. De gedachte daarachter was
deze: als Maria gevrijwaard was van de erfzonde, had zij
ook niet de gevolgen ervan gekregen en dus met een onge-
schonden lichaam geleefd. Ze was niet gestorven, maar recht-
streeks opgenomen, zoals op het einde der tijden iedereen
wordt opgenomen. Dat alles als gevolg van de mythe van de
zondeval.

JEZUS EN LIJDEN

De bijzondere Joodse rabbi Jezus van Nazaret heeft in de
eeuwen na hem een geweldig spoor nagelaten in de christe-
lijke religie. Ook de verlossing van de erfzonde is aan hem
toegeschreven. Dit roept wel vragen op. JHWH droeg aan
Abraham op om zijn zoon te offeren, maar op het laatste
moment greep Hij in en er zouden nooit meer mensen
geofferd worden. Toch stuurde Hij Zijn eigen zoon uit de
hemel naar de aarde om, via geboorte uit een maagd, naast
god ook mens te zijn en als offer voor de zondeval te sterven.
Een visie die ongetwijfeld in het Rome ten tijde van het
ontstaan van het christendom nog begrepen werd. Wanneer
we vandaag naar Roger Lenaers luisteren is er slechts één
werkelijkheid waarin we leven en daarin past het oude beeld
van de verlosser Jezus niet meer. Cees de Heijer, hoogleraar
Bijbelse Theologie in Kampen, schrijft dat met name het
dogma van de verzoenende betekenis van het lijden en
sterven van Jezus Christus niet terug te vinden zou zijn in
de Bijbelse geschriften. Veel vragen blijven staan. Leed Jezus
meer dan enig ander mens? Hoezo, waarom zo'n zwaar offer
voor een hap uit een vrucht?

Jezus verlost ons, Jezus redt ons, maar merken we daar iets
van? E.Schillebeeckx opperde lang geleden al: kijk in plaats
van naar het kruis meer naar het leven van Jezus. En een
opmerkelijke Nico ter Linden zegt: voorgangers in allerlei
kerkdiensten herhalen als een mantra de oude leer. Hij vraagt
zich dan af waar de man of vrouw, als voorganger, zelf staat.
Waar kom je vandaan? Geloof je wat je verkondigt?

APPELBOOM ALS METAFOOR

In het voorjaar barst in alle volheid de natuur los met
bloemen en bloesems. Zo ook onze eigen appelboom. Die
wordt dan helemaal wit van de bloesem, en bijen blijven
af- en aanvliegen om nectar te halen en stuifmeel over te
brengen. Of alle bloesems bezocht worden is onduidelijk.

Door slechte dagen met regen en wind vallen er ook veel bloesems van de boom af, andere verdorren of worden bruin door schimmel. Dan zie je langzamerhand de bloemetjes vrucht gaan zetten en de eerste appeltjes groeien aan de boom. Soms met wel drie of vier tegelijk op dezelfde tak. Ze verdringen elkaar en stoten elkaar in een soort kleine oorlog af. Ten slotte blijft er nog een klein aantal hangen dat uitgroeit tot rijpe vruchten. Maar dan is het nog niet voorbij. Wespen zijn dol op appels en wanneer zo'n vrucht is aangetast, wacht de verrotting in alle mogelijke vormen. Afgelopen jaar bleef er na een royaal bloesemrijk voorjaar uiteindelijk maar één appel over die ik kon eten.

Dit verhaal over de appelboom staat model voor het bestaan, het leven in het algemeen. We zijn blij met de geboorte van een kind. We kijken naar de geweldige ontwikkeling van de opgroeiende mens en genieten van de volwassenheid. Toch zijn er net als bij de appelboom tegenslagen. En alle mogelijkheden van ziekte en misgroei, tot aan de dood toe. Dit is inherent aan de natuur, geen sturende machten die we dat kunnen verwijten. Gezond meedoen in dit leven is geweldig. Zit het tegen dan is dat vervelend.

LIJDEN VANDAAG

Om een keuze te maken uit alle stromingen op theologisch gebied zou bovenstaande metafoor wellicht richtinggevend kunnen zijn. Het lijden overkomt ons omdat we deel uitmaken van de natuur. Dat komt overeen met de ideeën van Lenaers. Veel moderne theologen, vooral protestanten, weten wel hoe het níét is maar een duidelijke samenhang lijkt ver weg. Huub Oosterhuis heeft ons op weg geholpen met zijn prachtige liederen, maar je kunt toch niet helemaal met hem op weg in een sluitende visie. Hij schrijft wel over een niet-sturende god en over een niet-helpende god. We zullen het moeten doen met het lijden dat zomaar op ons pad komt. We hebben het niet verdiend, het wordt niet opgelegd, het is er gewoon. We maken deel uit van een kosmos die zo mysterieus en groot is, dat we voorlopig niet (en waar-

schijnlijk nooit) achter het waarom komen.

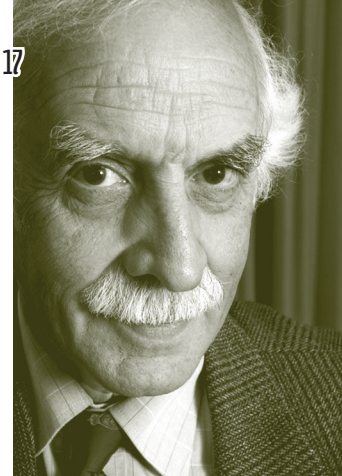
Twee dingen resten ons: het lijden zoveel mogelijk verzachten bij lijdende medemensen, en als onszelf lijden overkomt dan zullen we ons lot geduldig moeten dragen. We kunnen het meestal niemand verwijten. Dat was met de Bijbelse man Job wel anders en toch bleef hij geduldig. En Jezus geeft ons in de Bergrede de raad om elkaar te helpen.

Geduld, blijmoedigheid. Ik kijk naar Maarten Luther die kennelijk opgewekt in het leven stond, getuige de volgende uitspraak: "Als ik wist, dat morgen de wereld ten onder ging, zou ik vandaag nog een appelboompje planten!" ●

We zullen het moeten doen met lijden dat op ons pad komt. We hebben het niet verdiend, het wordt niet opgelegd, het is er gewoon

ERIK JURGENS

GODSDIENST: DOEN OF GELOVEN?

Wij christenen zijn rare mensen. Om je christen te mogen noemen moet je een aantal zaken 'belijden': zeggen dat je ze voor waar houdt. Maar de geloofsbelijdenis, die van Nicea uit 325, bevat geen woord over de basisregel van de navolging van Christus: 'hebt uw naaste lief'. Toch moet je de inhoud van de belijdenis geloven. Dat vertrouwen in het waar zijn van de tekst doe je dan op gezag van de Kerk.

Als we die belijdenis niet voor waar houden, zijn we dan geen christenen? "Nee", zei nog in het jaar 2000 de Congregatie voor de Geloofsleer (ja, ja, die is er) op gezag van paus Johannes Paulus II in haar verklaring *Dominus Jesus*. Hierin staat, met Vaticaanse arrogantie, dat de roomse kerk de enige ware kerk van Christus is, de enige weg naar het heil, en dat de geloofswaarheden alle met zekerheid geloofd moeten worden.

Van deze verklaring schreven 73 gerenommeerde theologen, onder leiding van Hans Küng, in een protestbrief dat: "deze meer overeenkomsten vertoont met de integristische *Syllabus Errorum* (een lijst van tachtig dwalingen opgesteld door paus Pius IX, 1864) dan met de besluiten van het Tweede Vaticaans Concilie (1964)". Die *Syllabus* veroordeelde overigens onze grondrechten, zelfs de vrijheid van godsdienst, als dwaling. Nooit ingetrokken.

Met genoeg las ik daarom de tekst van mede-columnist Huub Schumacher in het maartnummer 2018 van *Mariënburg Magazine* – over het gebrek aan geloof in de theïstische God van het credo...

Met christenen is het dus formeel zo dat zij christen zijn als zij maar alle geloofswaarheden onderschrijven. Of zij intussen een liederlijk leven leiden en alle geboden van de Bergrede schenden maakt niet uit, ze mogen zich christen blijven noemen...

De andere twee grote monotheïstische godsdiensten zijn meer 'doe-religies'. Als je je houdt aan een aantal praktische voorschriften – zoals geregeld bidden en daartoe samenkomen, de heilige geschriften lezen, bepaalde (feest) dagen in acht nemen en nog wat regels inzake kleding en voedsel – dan hoor je er bij. Geloven moet je alleen: "Hoor Israël de Heer is God, de Heer is Een." Of: "Allah is groot, en Mohammed is Zijn profeet". Hele korte credo's. In de kerk van mijn jonge dagen was er ook nog een aantal van zulke voorschriften voor het gedrag. Maar ook al hield je je daar keurig aan, dan kon enige eeuwen geleden de Heilige Inquisitie nog vaststellen dat je niet echt geloofde, en dus de brandstapel op moest. In feite conformeren katholieken zich al eeuwen vooral in uiterlijk gedrag. Veel van de belijdenis zei hen niets, was allemaal te moeilijk.

De Bergrede (Matteüs 5, 6 en 7) geeft indicaties wat de navolging van Christus eist: wees zachtmoedig, vreedzaam, bied de andere wang aan als de ene is geslagen, streef naar gerechtigheid en niet naar rijkdom, doe voor anderen wat je wilt dat ze voor jou doen, oordeel niet te snel over anderen, maar ontferm je over hen.

Kijk, als dat onze belijdenis is, een uitwerking van 'hebt uw naaste lief', dan is christendom zichtbaar. Peerke Donders die in Suriname in een gemeenschap van lepralijders gaat wonen, om ze te helpen. Dat dus. Niet niks.

CO
LU
MN.

TEKST

RIA SCHOENMAKERS -
VAN OSCH

RUIMTE VOOR DE Ziel

Samen trekken ze op, ziel en lichaam, tot de dood erop volgt en voor de ziel een eeuwige bestemming is weggelegd. Een levensverzekering die reikt tot over de grens van de dood.

Die ziel zijn we – zeker in de westerse wijsbegeerte – veelal kwijt, maar het moet gezegd, ze is springlevend in onze taal. Ze duikt regelmatig op in allerlei uitdrukkingen en zegswijzen. Of het nu gaat om een bezielde spreker of een zielloos betoog, over zielsgelukkig zijn of tot in je ziel worden geraakt, we proeven onmiddellijk de diepte die ermee wordt uitgezegd. Een diepte die zich niet zomaar laat vertalen zonder verlies aan betekenis. Ook in publicaties, in titels van boeken, zien we een opleving van wat lange tijd geen item was; met de ziel kon je niet scoren. Bewegingen ‘in een bezielde verband’ zijn intussen hoogst actueel.

VAN VROEGER NAAR NU Ziel – in onze jeugd leek het alsof we wisten waar we het over hadden. De ziel was als een soort lapje dat je vuil kon maken, zei laatst iemand. Een ding dus, en dat is deel van het probleem. Je kon het kennen, het was iets waar je greep op had. Je ging er omzichtig mee om: je eeuwig leven stond op het spel en dat wilde je niet verkwanzelen. Intussen is er veel gebeurd in het volwassen worden van ons geloof. De beelden zijn versleten of platgewalst, de vragen zijn gebleven.

“Wij zijn ons brein”, zegt neurobioloog Dick Swaab. Niks ziel, het meest eigene dat ons tot mens maakt wordt een toevallig bijproduct van de materie, is terug te voeren tot hersencellen.

Velen gaat dit een brug te ver, maar ook voor wie er wel wat in ziet, blijft het schuren. Een mens is geen optelsom van lichamelijke functies en geestelijke vermogens. Maar wat dan wel? Het lijkt de verkeerde vraag om bij de ziel uit te komen. Niet wat is de mens, maar wie? En beter nog, minder algemeen: Wie ben jij, wie ben ik? Niet in het wat, maar in het wie zit het diepste van onszelf verpakt. Wie ben je nou eigenlijk? Weet u het antwoord?

ONDOORGRONDELIJK Enige tijd geleden verscheen een boekje van Gerard Visser, een essay, een diepzinnige tekst over de ziel. De aansprekende titel *Niets cadeau* blijkt bij verder lezen niet minder veelzeggend. Visser neemt daarmee zijn toevlucht tot de creatieve vondst van de Poolse dichteres Wislawa Szymborska, om zijn filosofisch betoog handen en voeten te geven. Dichters zijn goed gezelschap, als je onder woorden wilt brengen waar geen woorden voor zijn. En ondoorgrondelijk is ze, die ziel, met het mens-zijn gegeven, een geschenk waarmee je alles en niets in handen hebt gekregen. Misschien mag je zeggen: het is met de ziel als met God en het goddelijke, we weten beter wat het niet is, dan wat het wel is. De vragen wie, wat, waar God is laten zich niet overstemmen; ze buitelen over elkaar heen en ook de antwoorden komen nooit tot bedaren. En zo hoort het ook. Godsvoorstellingen zijn niet definitief, mogen dat niet zijn. Ze gaan mee met de golfslagen van de tijd.

Je zou kunnen zeggen dat er een familiegelijkenis is tussen God en ziel. Uit hetzelfde gelovige hout gesneden zijn ze uitsluitend in beelden benaderbaar, die voortdurend aan slijtage blootstaan en vragen om hertaling. God en ziel, ze laten zich in letterlijke zin niet be-grijpen. Een geheim dat zich nooit liet ontraadselen, het verdraagt geen machtsgreep van ons verstand.

*Het is met de ziel als met God en het
goddelijke, we weten beter wat het
niet is, dan wat het wel is*

DE LAATSTE STEM Radicaal godsvertrouwen? Mijn vraag zou zijn: waar spruit het uit voort? Uit welke bron? Psalmisten en bijbelschrijvers zijn mensen zoals u en ik. Begeesterd, bezielde, vertrouwden zij hun angsten, hun diepste wensen en verlangens toe aan elkaar, aan papier dat ook ons heeft bereikt. Herkenning van toen naar nu. Ze creëerden een eeuwige God buiten zichzelf, maar wel een die opwelde uit hun diepste innerlijke emotie; uit hun volheid en hun leegte. Een onsterfelijke ziel sluit daarbij aan als de resonantieruimte om het goddelijke in ons te laten klinken. De ziel als de laatste stem, alles en niets. Evenzeer een creatie van mensen? In elk geval een proteststem tegen de vergankelijkheid, zegt de Poolse dichteres in een prachtig eigentijds beeld. Iets in ons verheft zich, in verzet tegen het ultieme einde van de dood.

De ziel zijn we veelal kwijt, maar het moet gezegd, ze is springlevend in onze taal

God en ziel houden elkaar in evenwicht, ze zijn niet los verkrijgbaar. Voor mij twee zijden van dezelfde medaille, die ik koester uit zelfbehoud. Immers als God dood is, zoals Nietzsche ons wilde doen geloven, en voor velen na hem is dat realiteit, dan valt ook de echo weg. Dan zijn wij, in zekere zin holle vaten die wel hard klinken, maar uiteindelijk in al onze kwetsbaarheid overgeleverd zijn aan elkaar. Of dat een lonkend perspectief is, laat ik graag aan u over. ●

RIA SCHOENMAKERS-VAN OSCH

STUDEERDE THEOLOGIE EN WIJSBEGEERTE EN WAS LANGE TIJD WERKZAAM IN HET ONDERWIJS. ZE VERZORGDE MET ENIGE REGELMAAT DE VERKONDIGING IN DE LITURGIE VAN DE LEVENSKERK IN OISTERWIJK, GEEFT LEZINGEN EN CURSUSSEN EN SCHRIJFT VOOR DIVERSE MEDIA, WAARONDER DE ROEROM.

NIETS CADEAU

Niets cadeau gekregen, alles te leen.
Tot over mijn oren in de schulden
zal ik met mezelf
voor mezelf moeten betalen,
mijn leven voor mijn leven geven.

Het is nu eenmaal zo geregeld
dat het hart terug moet
en de lever terug moet
en elke vinger afzonderlijk.

Te laat om het contract te verbreken.
De schulden moeten worden geïnd,
het vel over de oren gehaald.

Op de wereld loop ik rond
in de menigte van andere schuldenaren.
Sommigen zijn verplicht
hun vleugels af te betalen.
Anderen moeten of ze willen of niet
hun blaadjes afrekenen.

Aan de debetzijde
staat elk weefsel in ons.
Geen wimpertje, geen steeltje
mogen we voorgoed behouden.

De lijst is uitputtend
en het ziet ernaar uit
dat we niets zullen overhouden.

Ik kan me niet herinneren
waar, wanneer en waarom
ik zo'n rekening heb laten openen.

Het protest daartegen
noemen we de ziel.
En dat is het enige
wat niet op de lijst staat.

WISLAWA SZYMBORSKA

UIT: *EINDE EN BEGIN – VERZAMELDE GEDICHTEN*,
Meulenhoff Amsterdam, 2011

INTERVIEW >

Jan Burgmeijer en Tekla Zwinkels

FIETSMAATJES: EEN PROJECT WAAR JE BLIJ VAN WORDT

HET IS EEN SUCCESVERHAAL. ZE ONTVINGEN IN 2013 DE DIACONIEPRIJS BROOD & ROZEN VAN HET BISDOM ROTTERDAM EN IN 2014 DE WAARDERINGSPRIJS VAN DE GEMEENTE TEYLINGEN. IN 2017 WERDEN ZE Geselecteerd voor het Groeiprogramma van het Oranjefonds, met de taak om hun concept 'uit te rollen' over heel Nederland. Van het project Fietsmaatjes wordt iedereen blij, de gas-

ten, de vrijwilligers, de mantelzorgers en de mensen die op straat zo'n duofiets tegenkomen. Want iedereen snapt hoe fijn het moet zijn om toch te kunnen fietsen als je het alleen niet meer kunt. Een interview met initiatiefnemers Tekla Zwinkels en Jan Burgmeijer uit Warmond.

MAATJESPROJECTEN

Maatjesprojecten, projecten die vrijwilligers een-op-een koppelen aan iemand die een maatje nodig heeft, zijn er in soorten en maten. Het gaat altijd om verbinding. Kenmerkend is dat een maatje iets wil betekenen voor mensen, ze nabijheid biedt, tijd, respect, begrip. Maatjes halen mensen uit hun isolement, doen aan eenzaamheidsbestrijding. Het is dus diaconie ten voeten uit, een toepassing van de presentietheorie. Kenmerkend daarvoor is de gelijkwaardigheid van de vrijwilliger en de hulpvrager, de hulpvrager voelt zich gezien en gehoord en voelt zich volwaardig mens.

Kunnen jullie eerst kort vertellen wat Fietsmaatjes precies doet?

Jan: “Een vrijwilliger en een deelnemer, die we gast noemen, maken samen fietstochten van tussen een en drie uur op een elektrisch ondersteunde duofiets. De gasten zijn mensen met een beperking – in bewegen, zien, horen of cognitie – en kunnen niet, of niet meer, zelfstandig fietsen. Meetrappen mag, maar hoeft niet. De fiets is niet de hoofdzaak, het gaat om de twee mensen die naast elkaar op een fiets zitten, waarbij toevallig een van hen bijvoorbeeld slechtziend is of dementie heeft.

Hoe kwam U op het idee om iets te gaan doen met duofietsen?

Tekla: “Ik was bestuurslid van de Parochiële Caritas Instelling (PCI) van de parochie in Warmond. Ik wilde graag dat de PCI ook iets aan diaconie zou doen. Immers bij een PCI moet je afwachten of mensen die in financiële nood zijn, je wel weten te vinden. En niet meer zelfstandig naar buiten kunnen is ook nood. Ik had als praktijkverpleegkundige in een huisartsenpraktijk de zorg voor mensen met chronische ziekten. Die ziekten zijn een gegeven, daar moeten mensen mee leren omgaan. Maar in het welzijnsaspect kun je het verschil maken. Wanneer je op een duofiets zit heb je een vanzelfsprekend contact, je krijgt veel indrukken, en je bent lekker buiten in beweging. Het ziek-zijn verdwijnt dan even naar de achtergrond.”

En de andere bestuursleden van de PCI waren ook vóór?

Tekla: “Een goede duofiets kost € 12.000. De vraag was kunnen we het geld van de PCI daarvoor wel bestemmen? Toen informeerde AkzoNobel bij de huisartsenpraktijk of we nog een goed doel wisten, en zo konden we met twee sponsors toch met de eerste duofiets van start. Die fiets is door de pastoor in de kerk gezegend. De foto waarop de pastoor door het middenpad naar buiten fietst kwam in de huis-aan-huisbladen, zo hadden we meteen plaatselijke bekendheid.”

Een deel van jullie gasten woont in een zorginstelling. Heeft zo'n instelling niet vaak al een eigen duofiets?

Tekla: “Diverse woonzorgcentra hebben een duofiets, maar die worden zelden gebruikt. De instelling denkt: als we een fiets neerzetten dan gaan bezoekers wel met onze bewoners fietsen. Maar met een duofiets moet je minstens een keer oefenen, ook moet je weten wie je kunt bellen als er onderweg iets gebeurt. En wie kijkt of de banden nog hard zijn en of de accu wel is opgeladen? Kortom er is een hele organisatie omheen nodig.”

Jan: “En mensen durven er ook de weg niet mee op als ze er niet zeker van zijn dat de fiets veilig is.”

“Fietsmaatjes Millingen aan de Rijn”

Fietsmaatjes is dus in de eerste plaats een organisatie?

Tekla: “Klopt. Vrijwilligers hadden we al snel. Ik had al een netwerk van betrokken Warmonders die vrijwilligerswerk deden, en ben gewoon gaan bellen. Maar er was ook een structuur nodig voor het project. Er moest een rooster komen, een calamiteitenplan, enzovoorts. Mijn echtgenoot Jan, die veel weet van logistiek, nam dit op zich. We hebben toen samen een stichting opgericht, nodig om subsidie te

> INTERVIEW •

kunnen aanvragen.”

Jan: “Ik ben bij de opzet van het project uitgegaan van de wensen van de vrijwilligers. Onze vrijwilligers willen:

- zelf kunnen bepalen wanneer ze gaan fietsen;
- gasten die bij hen passen;
- dat de fiets technisch in orde is;
- dat zij bij een leuke band of andere calamiteit iemand kunnen bellen;
- dat zij bij een club horen en dat ze waardering krijgen.

Deze wensen hebben we allemaal in het concept Fietsmaatjes verwerkt.”

Hoe zit de organisatie in elkaar?

Jan: “We hebben in de gemeente Teylingen nu 100 vrijwilligers, 200 gasten en 7 fietsen. In elk van de drie dorpen Warmond, Voorhout en Sassenheim hebben we twee coördinatoren en een technische man die samen met de fietsmaker de fietsen onderhoudt. De coördinatoren doen de intakegesprekken met nieuwe gasten en nieuwe vrijwilligers bij hen thuis en inventariseren wat de wensen zijn. De coördinatoren maken ook de match tussen gast en vrijwilligers. Er zijn bijvoorbeeld gasten die graag veel kilometers maken, er zijn er ook die het liefst na een uurtje ergens aanleggen voor koffie. Vrijwilligers die willen gaan fietsen, reserveren online een fiets, en bellen dan hun maatje: of hij of zij zin heeft om mee te gaan. Alleen bij gladheid wordt er niet gefietst.”

Is het moeilijk om een duofiets te besturen?

Tekla: “Niet als deze stabiel is. Wij hebben overal duofietsen uitgeprobeerd. Er bleven maar twee merken over die wij veilig genoeg vonden. Zware wielen, twee accu's met genoeg capaciteit. De gasten zitten met een gordel om en met hun voeten in een voetenbakje. De fabrikant heeft de fiets op ons advies op punten nog verbeterd. Vrijwilligers krijgen van ons eerst een korte training, ook voor gedrag in het verkeer en over hoe je iemand die slecht ter been is op de fiets kan laten stappen.”

Iedereen in de Bollenstreek kent dit project. Hoe hebben jullie dat voor elkaar gekregen?

Tekla: “We hebben hard gewerkt aan ons publieke imago. In het begin stonden we met onze fiets veel op markten en dergelijke, zodat mensen een proefrit konden maken. Dat was nodig, want het was aanvankelijk niet eenvoudig om deelnemers te krijgen. Mensen zeiden “daar ga ik niet op, want dan ben ik zielig”, of ze vonden het eng. Maar na een proefrit zijn ze om. Ze merken dat er onderweg naar hen wordt gezwaaid, dat er duimen worden opgestoken, ze krijgen voorrang van het overige verkeer. Het is ook zo aanstekelijk als twee mensen op die fiets samen zitten te stralen.”

Vrijwilligers hiervoor krijgen is dus niet moeilijk?

Tekla: “Dit is ideaal vrijwilligerswerk voor mensen die graag buiten zijn en voor mensen die meer moeten gaan bewegen. Dit project brengt mensen bij elkaar: vrijwilliger en gast zijn gelijkwaardig en worden vaak echt goede maatjes. We hebben ook een of twee keer per jaar bijeenkomsten voor alle vrijwilligers. Toen we vorige zomer vijf jaar bestonden hebben we een feest gegeven voor alle vrijwilligers en gasten en de drie betrokken wethouders, bijna 180 mensen. De band Kleintje Pils kwam gratis voor ons optreden. Toen is ook het *Fietsmaatjesmagazine* gelanceerd met prachtverhalen van vrijwilligers en van gasten. Dat magazine is op onze website fietsmaatjesteylingen.nl, in de rubriek nieuws, ook digitaal te lezen.

Hoe gaat het financieel?

Jan: “De aanschaf van de fietsen was het probleem niet. Voor veel fondsen past dit project precies in hun doelstelling: we verbinden mensen, we halen kwetsbare ouderen uit hun isolement. Maar er is geen enkel fonds dat exploitatiekosten financiert. De gasten betalen € 3 per rit, maar daarmee komen we er niet. De onderhoudskosten per fiets zijn hoog, gemiddeld € 450 per jaar. Verder hebben we onder meer kosten van ICT en verzekeringen. We zijn dus afhankelijk van donaties.”

Tekla: “Tot nu toe gaat het financieel prima, we hebben veel sponsors, zowel bedrijven als particulieren. Iedereen knuffelt

LEON GOERTZ

SLIM

Wanneer ik aan de keukentafel studentikoze praatjes had, zei mijn moeder fijntjes: "Jongen, wat ben je toch slim. Pas maar op dat je niet door het slimme heen groeit." Een duidelijke hint om vooral normaal te blijven. Want ze had al genoeg mensen meegemaakt die door hun inbeelding zo raar tekeergingen, dat er geen land mee te bezeilen was.

Hoogvliegen en er op los fantaseren kan een vermakelijke bezigheid zijn, maar om brood op de plank te hebben en goede lucht te kunnen ademen, zal men zijn gezond verstand moeten gebruiken en met twee benen op de grond blijven staan.

Dit laatste lijkt een groot probleem te zijn. Wat is nog gezond denken en goed doen? Het gezegde dat praatjes geen gaatjes vullen geldt nog altijd.

Het uitdenken van slimme dingen en het maken van al die dingen die in de techniek en elektronica in omloop gekomen zijn, lijken het gezond verstand te verdringen. Zo gebeurt het dat mensen, verdiept in de wereld van hun mobieltje, op straat anderen omverlopen. Voor veel fantastische uitvindingen geldt dat die in hun gebruik dramatische gevolgen hebben. Op grote schaal is dat slim wapentuig, waarmee naar alle kanten gruwelijk tekeer wordt gegaan. Slimheid is dan sluwheid die omslaat in misdadigheid.

Veel slimme ideeën, gedachten, overtuigingen en idealen ontstijgen de menselijke verhoudingen en scheppen een schijnwerkelijkheid die een loopje neemt met het gezond verstand. Het lijkt er op dat de mens zijn verstand niet meer kan bijbenen.

Zo ontwerpen stadsplanners megasteden die uitgroeien tot een adembenemende opeenhoping van mensen, waarvan de zwakken een erbarmelijk bestaan leiden. De rijken piepen er dan tussenuit en weten voor zichzelf een plekje in de luwte van paradijselijke oorden te veroveren.

Wat is slim en kan voor de laatste wijsheid doorgaan? Bij katholieken is deze vraag ook aan de orde. Een eindeloze reeks van theologen heeft een leer uitgedacht en strenge voorschriften geformuleerd die als absolute waarheid moeten gelden. Veel daarvan wordt als een schijnwereld ontmaskerd waarmee niet te leven valt. Een voorbeeld daarvan is de onontbindbaarheid van het huwelijk. De praktijk is anders. Velen leven ook gelukkig in een volgende relatie.

Paus Franciscus bevestigt het *jawoord* van een verliefd stel in het vliegtuig. Eenmaal geland stopt hij bij een van haar paard getuimelde politieagente. Hij blijft bij haar tot ze goed verzorgd in de ambulance meegaat. Hij heeft lak aan kerkelijke voorschriften en ceremoniële poespas. In beide gevallen: lief, zorgzaam... en slim!

FOTO'S

RUUD VAN DER LOOS

GROEPSFOTO

FIETSMATJES TEYLINGEN

met het project."

Jan: "Nu, na zes jaar, zijn we toe aan vervanging van de fietsen. We zijn van plan om daarvoor een beroep te doen op WMO-gelden van de gemeente. Immers wij fietsen veel met kwetsbare ouderen die nog thuis wonen, dus we ontlasten mantelzorgers, en we bestrijden eenzaamheid."

Wat houdt het Groeiprogramma van het Oranjefonds precies in?

Jan: "Ons doel is dat, overal in Nederland, lokale stichtingen Fietsmaatjes worden opgericht. Die lokale Fietsmaatjes bieden we vanuit het landelijk platform FietmaatjesNL ondersteuning. Als er een groep van 5-10 enthousiaste vrijwilligers in een bepaalde plaats met Fietsmaatjes wil beginnen, komen Tekla en ik langs met informatie en documentatie. Die groep kan uit een parochie voortkomen of uit een zorginstelling of uit een seniorenvereniging. We zitten nu in acht gemeenten en we willen uitgroeien naar 60 gemeenten. Daar hoeven ze het wiel dus niet opnieuw uit te vinden! Initiatiefnemers kunnen ons bereiken met een email naar: fietsmaatjes@kpnmail.nl." ●

HUUB SCHUMACHER

'MIJN GEDACHTEN ZIJN NIET UW GEDACHTEN', LUIDT

DE GODSSPRAAK...

Lang geleden... in een zwoele zomernacht in juni 1967 liep ik ook mee in de stoet. Zeven keren, zo was de bedoeling, zouden we luid gierend rond het gebouwencomplex van het Bredase grootseminarie Hoeven trekken, in de stellige overtuiging dat zich bij de zevende keer het wonder van Jericho zou voltrekken. Of we die zevende keer nog gehaald hebben...? Ik zou het niet meer weten, aan het eind van die dag was ik helemaal van de kaart door het wegspoelen van hopen frustraties die met zo'n sluitingsdag gepaard gaan. Het was over, echt he-le-maal over! De inhoud en vormgeving van het 'rijke-roomsche-leven-priesterschap', waar dit soort oudbakken stenen instellingen tot in de 60-er jaren nog naar rook... het was voorbij; helemaal voorbij!.. zo dachten wij toen als jongeren! Deuren dicht en wegwezen en met hangen en wurgen op zoek naar andere – en vooral eigentijdse – wegen om tot vormgeving van priester-zijn te komen.

'Mijn gedachten zijn niet uw gedachten', zo luidt de godsspraak van Jahwe (Jesaja 55,8). Want wie had toen kunnen vermoeden dat 20 jaar later, halverwege de 80-er jaren, er toch weer vrolijk enkele grootseminaries op de kaart werden gezet...! Onvoorstelbaar eigenlijk... alsof er eind jaren zestig niks gebeurd was. Ik hoor nog een onlangs overleden emeritus-bisschop zeggen: "Wie had begin jaren 70 ooit kunnen denken dat benamingen als pastoor en kapelaan weer gangbaar gingen worden!" Hoe typisch toch dat dat klerikalisme, zo noem ik het maar, weer met volle kracht haar vleugels uitsloeg. Met alleen m'n kruisje op de revers, mezelf niet op m'n gemak voelend bij een priesterkrans op zaterdagmiddag waar de ene na de andere jonge priester in zwart pak met stijve dure priesterboord binnenstapte... dit en andersoortige ervaringen, ik had ze niet meer voor mogelijk gehouden.

Nu is het inmiddels al 2018! Je zou denken dat zulke seminaries intussen toch wat bijgedraaid zouden zijn en hun studenten wat meer met het gezicht naar de samenleving zouden opkweken. Niks ervan! 'Mijn gedachten zijn niet uw gedachten'... luidt nog altijd de godsspraak. Het wordt alleen maar erger; vind ik tenminste. Zo kreeg ik laatst een tijdschriftje in handen dat in dit soort kringen de ronde doet en dat bijna alle keren door priesterstudenten wordt volgeschreven. Het wil de lezers graag stimuleren

onafgebroken te bidden om roepingen. Natuurlijk kun je daar anders over denken en zijn jouw gedachten niet de mijne, maar als ik mag zeggen hoe de totale sfeer van zo'n periodiek op mij afkomt, dan zeg ik dat de zoetige sfeer van mijn eerstecommunieprentje uit 1952 er niets bij is.

De laatste aflevering die mij onder ogen kwam was zó geëvolueerd, dat dit keer zelfs leken er stukjes in mochten schrijven over hoe zij de priester graag zien; in de hoop – zo stond in het voorwoord – dat dit 'een verfrissende kijk mee mag brengen op het priesterschap'. Of dit ook feitelijk gelukt is...? Ik heb daar bepaalde gedachten over. Luister bijvoorbeeld eens hoe een meisje van 19, het hoogste lied kirrend alleen al bij de gedachte aan een priester, als een mystica op het toppunt van haar visioen hem in het oor fluistert (ik citeer): "Heel speciaal merk ik dit in de Consecratie. Het is zo mooi als u uw ogen op Hem richt vanaf het moment dat Hij werkelijk in de Eucharistie aanwezig is gekomen... Het helpt me als u met uw ogen toont dat u werkelijk gelooft dat u Christus in uw handen vasthoudt..." en zo zwoelt en woelt ze maar door richting haar droomjongens. Hoe dat bij u ligt weet ik niet, maar ik vraag me af of je op deze manier aan de heiligheid van de Eucharistie recht doet als je, zoals ook ik natuurlijk, gelooft in Zijn tegenwoordigheid in de Eucharistie – en trouwens ook daarbuiten. Denkend aan een priesteropleiding anno 2018 zou ik graag anders willen, maar niks hoor; het is zoals ik al zei: 'Mijn gedachten zijn niet uw gedachten', zo luidt nog steeds de godsspraak.

MIJN
GEBEDEN
CO
LU
MN.